
પ્રવચન નં. ૩૦૩ શ્લોક-૧૫૬ થી ૧૫૮ બુધવાર, ભાદરવા સુદ ૧૪,
તા. ૦૫-૦૯-૧૯૭૯

દસલક્ષણી ધર્મનો દસમો (દિવસ છે). બ્રહ્મચર્યનો અધિકાર છે. આહા...! જે તીવ્ર દુઃખોનો સમૂહરૂપ ધારાસહિત જેના પ્રવાહથી પ્રાણી માટીના પીંડલાની જેમ ચાર ગતિમાં ઘૂમે છે અને અનેક વિકારરૂપી ધર્મ કરનાર એવું આ સંસારરૂપી ચક્ર સ્ત્રીઓના આધારે શીઘ્રતાથી ફરે છે. આહાહા...! સ્પર્શેન્દ્રિય અખંડ આખા શરીરમાં છે. એના ભોગમાં સ્ત્રી છે તેથી તેને લીધું છે. આ સંસારચક્રના પરિભ્રમણમાં સ્ત્રીનો સંગ જ પરિભ્રમણનું કારણ છે. આહા...!

અને જેણે એનો સંગ છોડ્યો, મોહને ઉપશાંત કરનાર મોક્ષના અભિલાષી નિર્મળ બુદ્ધિવાળા મુનિ સદા બેન, દીકરી અને માતા સમાન જુઓ. એ જ ઉત્તમ બ્રહ્મચર્ય છે. આહા..!

બ્રહ્મ નામ આત્મા, આનંદ સ્વરૂપ પ્રભુ, એમાં ઠરવું, રમવું એનું નામ બ્રહ્મચર્ય છે. શરીરથી બ્રહ્મચર્ય પાળે એ તો એક એકલો શુભભાવ છે. પાંચે ઇન્દ્રિયના વિષયો તરફથી ખસી જઈ અને અનીન્દ્રિય એવો જે ભગવાનઆત્મા, આહાહા..! બ્રહ્મ નામ આનંદ સ્વરૂપ, જ્ઞાન સ્વરૂપ, શાંત સ્વરૂપ, વીતરાગમૂર્તિ પ્રભુ, એમાં ચરવું.. આહા..! એનું નામ બ્રહ્મચર્ય દસમો ધર્મ છે.

લોકમાં પુણ્યવાન પુરુષો રાગ ઉત્પન્ન કરીને નિરંતર સ્ત્રીઓના હૃદયમાં નિવાસ કરે છે. શું કહે છે? પુણ્યવંત પ્રાણી છે એ સ્ત્રીઓના હૃદયમાં નિવાસ કરે છે. એને (એના પ્રત્યે) પ્રેમ હોય છે. પુણ્યવાન પુરુષો પણ જે મુનિઓના હૃદયમાં તે સ્ત્રીઓ કદી અને કોઈ પ્રકારે પણ રહેતી નથી. આહાહા..! પુણ્યવંત પ્રાણીઓના શરીર આદિને લઈને અનુકૂળતા સ્ત્રીઓના હૃદયમાં હોય છે. પણ જેના હૃદયમાં સ્ત્રી નથી, આહા..! પાંચ ઇન્દ્રિયના વિષયો જેના હૃદયમાં નથી, આહાહા..! છે? તે પુણ્યવાન પુરુષો મુનિઓના ચરણોની પ્રતિદિન અતિ નમ્ર બનીને સ્તુતિ કરે છે. આહાહા..!

હવે આ દસ ધર્મ છે ને, એ બધા ચારિત્રના ભેદ છે. તેથી કહે છે કે, વૈરાગ્ય અને ત્યાગરૂપ બે લાકડાથી બનાવેલી સુંદર નિસરણી. આહા..! માથે જવું હોય તો સારી લાકડાની નિસરણી હોય ને? એમ મોક્ષ જવા માટે આ સુંદર નિસરણી છે. આહાહા..! જ્ઞાન અને વૈરાગ્ય. એટલે ભગવાનઆત્માનું જે જ્ઞાન, બ્રહ્મ આનંદ સ્વરૂપ હું છું એવું જે જ્ઞાન અને પુણ્ય-પાપના વિકલ્પનો વૈરાગ્ય, રક્તથી વિરક્ત, એ બે પ્રકારના લાકડાથી બંધાયેલી મોક્ષ માટે ચડવાની નિસરણી છે. આહાહા..! સમજાણું કાંઈ?

જે મહાન સ્થિર પગથિયાંવાળી હોઈને, એ દસ પ્રકારનો ધર્મ જ્ઞાન અને વૈરાગ્યવાળો, એ મહા દૃઢ પગથિયાંવાળી નિસરણી છે. આહા..! મોક્ષમહેલમાં જવા માટે ચડવાની અભિલાષા રાખનાર મુનિઓને માટે યોગ્ય છે. આહા..! ત્રણ લોકના અધિપતિઓ દ્વારા સ્તુત્યમાન-સ્તવનને લાયક દસ ધર્મોના વિષયમાં ક્યા પુરુષોને હર્ષ ન થાય? આહાહા..!

આ દસ પ્રકારનો જે ધર્મ, ઉત્તમ ક્ષમાથી માંડી બ્રહ્મચર્ય, એ કહે છે કે ત્રણ લોકના અધિપતિઓથી વંદ્ય છે. એ દસ પ્રકારનો ધર્મ ત્રણ લોકના અધિપતિઓથી સ્તુતિ કરવા લાયક છે. એ દસ ધર્મના વિષયમાં ક્યા પુરુષોને હર્ષ ન થાય? આહા..! અંતરમાં આનંદની ધારામાં કોને હરખ ન થાય? એમ કહે છે. દસ પ્રકારનો ધર્મ એટલે ચારિત્ર. સ્વરૂપનું ચારિત્ર, રમણતા, એ દસ પ્રકારનો ધર્મ છે. આહાહા..! આકરી વાતું, ભાઈ! દુનિયાને અત્યારે (આકરું લાગે).

એકલું શરીરથી બ્રહ્મચર્ય (પાળે) એ કોઈ બ્રહ્મચર્ય નથી. પાંચે ઇન્દ્રિયોના વિષયોને.

કામભોગ કાલે કહ્યા હતા ને? કામ એટલે સ્પર્શ અને રસેન્દ્રિય. અને ઘ્રાણ, આંખ ને કાન એ ભોગ. એ પાંચે ઇન્દ્રિયોના વિષય તરફના વલણને છોડી અનીન્દ્રિય એવો જે ભગવાનઆત્મા.. આહાહા..! એની સન્મુખ થઈને એમાં રમણતા કરવી એનું નામ બ્રહ્મચર્ય છે. આહા..! આ તો શરીરથી બ્રહ્મચર્ય પાળે તો (માને કે) અમે બાળ બ્રહ્મચારી થઈ ગયા. એમ નથી અહીં તો કહે છે. બાળ બ્રહ્મ તો એ છે કે જેને આનંદની રમણતા બાળકમાંથી જેને પ્રગટ થઈ. આહાહા..! નાની ઉંમરમાંથી, દેહની નાની ઉંમર, આત્મા તો અનાદિઅનંત છે, એ આત્મા અનાકુળ આનંદનો નાથ, એની મીઠાશના વેદનમાં બાળપણેથી જેને અંતરમાં રમણતા જાગી છે, એને અહીંયાં બાળ બ્રહ્મચારી કહે છે. સમજાય છે કાંઈ? આહાહા..!

કહે છે કે, એવો જે ધર્મ, આનંદ સ્વરૂપ ભગવાન દસ પ્રકારનો ધર્મ, એ આનંદની રમણતા (થવી) એ દસ પ્રકારનો ધર્મ છે. એને ત્રણ લોકના અધિપતિઓ જેને સ્તવે છે. એવા દસ પ્રકારના ધર્મમાં કોને હરખ ન થાય? આહાહા..! કોને એના આત્માના સ્વભાવમાં વલણ ન થાય. પરના વલણમાંથી કોણ ખસે નહિ? આવો જે ધર્મ વીતરાગ સર્વજ્ઞ પરમાત્મા, આ દસ પ્રકારનો ધર્મ એ મુનિના ધર્મની વ્યાખ્યા છે પણ અંશે ચોથે અને પાંચમે પણ હોય છે. આ મુખ્ય દસ ધર્મ ચારિત્રના છે, એના આ ભેદ છે. નિર્વિકલ્પ શાંતિ. આહા..! વિકલ્પ વિનાનો ભગવાન નિર્વિકલ્પ ચીજ છે આત્મા, એની અંદરમાં નિર્વિકલ્પતાની રમણતા થવી, જેવું એ નિર્વિકલ્પ સ્વરૂપ છે એવી જ રમણતા-નિર્વિકલ્પતા પર્યાયમાં થવી. આહાહા..! આવી વાતું છે. એનું નામ ચારિત્રના દસ ધર્મ કહેવામાં આવે છે. સમજાણું કાંઈ? એ બ્રહ્મચર્ય (થયું).

આપણે અહીં વેદનાનું આવ્યું છે ને? પૂરું થઈ ગયું છે? (શ્રોતા :- શરૂઆત જ થઈ છે). ઠીક! વેદનાનો ભય. આહાહા..! જેને આ શારીરીક સુખ-દુઃખની કલ્પના, એનું વેદન એ તો ઝેરનું વેદન છે. આહા..! દુઃખનું વેદન છે. એ ધર્મને કહે છે કે, જેને આત્મા શુદ્ધ ચૈતન્યઘન, એનો જેને આનંદનો સાગર-સત્તા, એવી જેની સત્તાનો સ્વીકાર દષ્ટિમાં થયો એને આ શારીરીક વેદનાનો ભય હોતો નથી કે આ રોગ થાશે તો શું થશે? ક્ષય થશે તો શું થશે? સમજાણું કાંઈ? કેમકે જ્ઞાનીને અંતરમાં આનંદ સ્વરૂપ પ્રભુ, એ જેને વેદવા લાયક અને વેદનારો હું, અને આનંદ વેદવા લાયક એ મારી વેદના છે. આરે...! આવી વાતું છે. આહા..! એ કહ્યું.

‘અભેદસ્વરૂપ વર્તતા વેદ-વેદકના બળથી...’ અભેદ એટલે? આત્મા જ આનંદનો વેદનારો અને આનંદનું વેદન એનું. આહાહા..! અભેદ કીધું ને? ભગવાનઆત્મા અતીન્દ્રિય આનંદની મૂર્તિ, એ પોતે અતીન્દ્રિય આનંદની પર્યાયને વેદે અને વેદવા લાયક એ અતીન્દ્રિય આનંદની પર્યાય. વેદનાર પણ આત્મા અને વેદવા લાયક એની આત્માની પર્યાય. આહા..! ‘(એવી વસ્તુસ્થિતિના બળથી)...’ આહાહા..! શું કહે છે ઇ? આવી જે વસ્તુ જે ચૈતન્ય ભગવાન,

એની જ્યાં દષ્ટિ પડી ત્યાં અને એનો જે અનુભવ થયો એના બળથી. આહાહા..!

[યદ એકં અચલં જ્ઞાનં સ્વયં અનાકુલૈઃ સદા વેદ્યતે] ‘એક અચળ જ્ઞાન જ...’ આહાહા..! જ્ઞાન એટલે આત્મા. શુદ્ધ આત્મા, અચળ જ્ઞાન, કદી ચળે નહિ એવી ધ્રુવ ચીજ ભગવાન, નિત્યાનંદ પ્રભુ, આહાહા..! એવો અચળ આત્મા જ ‘સ્વયં નિરાકુળ...’ પ્રભુ પોતે તો નિરાકુળ આત્મા છે. આહાહા..! એમાં આકુળતાના વિકલ્પનો પ્રવેશ નથી. વસ્તુમાં આકુળતા છે જ નહિ. આહાહા..! આવી વાતું હવે. નિરાકુળ ભગવાનઆત્મા એનું જેને નિરાકુળપણાનું વેદન છે એ ‘સ્વયં નિરાકુળ પુરુષો વડે...’ આહાહા..! નિરાકુળ એવો ભગવાનઆત્મા અને જે પર્યાયમાં નિરાકુળવાળો પુરુષ-આત્મા છે એનાથી તે વેદાય છે. અરે..! આવું કામ છે, હોં! ભાઈ! આહાહા..!

પાંચ ઇન્દ્રિયો અને તેના તરફનો વિકલ્પ, એનાથી ખસી, હટી અને અસ્તિ તત્ત્વ જે ભગવાન પૂર્ણાનંદની અસ્તિ-સત્તા, તેના અવલંબનમાં જે ગયો, આહાહા..! તેને એક જ જ્ઞાન જ સ્વયં નિરાકુળ છે તેને એ વેદે છે. આવી વાત છે. આનું નામ ધર્મ છે. રાગાદિ અને પુણ્યાદિના પરિણામ એ કોઈ ધર્મ નથી, એ તો આકુળતા છે અને ભગવાનઆત્મા નિરાકુળ છે. એ નિરાકુળ સ્વરૂપ ભગવાન.. આહા..! આઠ વર્ષની બાળિકા પણ જો સમ્યગ્દર્શન પામે છે, આહા..! અરે..! તિર્યચ, અઢી દ્વીપ બહાર અસંખ્ય તિર્યચ ભગવાને કહ્યા છે. સિંહ ને વાઘ ને નાગ ને વાંદરા ને હાથી ને ઘોડા અસંખ્ય સમકિતી બહાર છે. આહાહા..! આવે છે પડિકમણમાં, સ્થાનકવાસીના ખામણમાં. અઢી દ્વિપ બહાર અસંખ્યાતા છે. આહા..! એ તિર્યચના શરીર હોવા છતાં ભગવાન અંદર આત્માના આનંદને જાણ્યો છે અને અનુભવ્યો છે તેથી તે એને નિરાકુળતાનું નિરાકુળ પુરુષો દ્વારા નિરાકુળતાનું વેદન છે. જેને આકુળતા-વિકલ્પની જાળુ વર્ત્યા કરે છે, આહા..! એ નિરાકુળ પુરુષ નહિ. નિરાકુળ પુરુષ નહિ એટલે પરિણતિમાં નિરાકુળ પુરુષ નહિ, એમ. વસ્તુ તો નિરાકુળ છે જ, પણ પર્યાયમાં જેને નિરાકુળતા પ્રગટી છે તે એને અનુભવે છે. પણ જેને બહારના ખદબદાટ, પુણ્ય અને પાપના વિકલ્પની જાળમાં ગુંચાઈ ગયો છે, આહા..! એ તો દુઃખને વેદે છે. એ દુઃખનું વેદન એ આત્માનું સ્વરૂપ નથી. આહાહા..!

શરીર અને સંયોગો લાખ, કરોડ પ્રતિકૂળ હો, રોગ હો, ક્ષય રોગ હો, આહા..! સોળ રોગ હો, સાતમી નરકના નારકીને તો સોળ રોગ પહેલેથી છે. આહા..! પણ જ્યારે એ અંતરમાં ગયા હોય ત્યારે, મિથ્યાદષ્ટિ જાય સાતમી (નરકે), સમકિતી ન જાય અને ત્યાં પછી સમકિત પામે છે. સાતમી નરકનો નારકી. આહા..! એ નિરાકુળ આત્મા, એ નિરાકુળ પર્યાયથી વેદે છે. આહાહા..! સાતમી નરક કોને કહેવી, બાપા! આહાહા..! જેની શીતની વેદના, એક શીતનું આટલું જરી પૂમડું અહીંયાં લાવે (તો) દસ હજાર જોજનના માણસો ઠંડીમાં મરી જાય. એવી ઠંડી છે ત્યાં. એવી ઠંડીમાં ઉત્પન્ન થયેલો પણ જ્યારે ભગવાન

શાંત આનંદમૂર્તિ પ્રભુ, એવી ઠંડકના ગર્ભમાં અંદર જાય છે. આહાહા...! બરફની પાટ જેમ શીતળ હોય છે એમ ભગવાન શીતળ, આનંદસ્વરૂપ શીતળ, ઠંડો, ઠંડો આત્મા નિરાકુળ (છે). એ નિરાકુળને નિરાકુળ પુરુષો વડે વેદન થઈ શકે. આહાહા...! વિકલ્પની જાળમાં ગુંચાયેલા, એનું આ કામ નથી, કહે છે. ઝીણી વાત, ભાઈ! આહાહા...!

કહે છે કે, સદા ‘સ્વયં નિરાકુળ પુરુષો વડે (જ્ઞાનીઓ વડે) સદા વેદાય છે.’ આહાહા...! એનો અર્થ એ થયો કે, પ્રથમ તારે સમ્યગ્દર્શન પ્રગટ કરવું પડશે. ‘લાખ વાતની વાત નિશ્ચય ઉર આણો’ આવે છે ને ‘છ ઢાળા’માં? ‘છોડી જગત દ્વંદ્વ ફંદ નિજ આતમ ઉર ધ્યાવો’ એ આત્માનું ધ્યાન કરતા એને આનંદ આવે. કેમકે આત્મા આનંદસ્વરૂપ છે. તેથી નિરાકુળ પુરુષો વડે તે આનંદ વેદાય છે. આકુળતાવાળા જીવોને તે આનંદ હોતો નથી. એ વિકલ્પના ખદબદાટ, આ કર્યું ને આ કર્યું ને આ કર્યું માંગણ (કરી), આહાહા...! દુનિયાને અનુકૂળ રહેવા માટે માખણ ચોપડે ને આમ કરે ને તેમ કરે, વિકલ્પની જાળમાં ગુંચાઈ ગયેલા (છે). આહાહા...! એ મિથ્યાદષ્ટિ છે, કહે છે. આહાહા...!

જેણે વિકલ્પની જાળ તોડી છે અને નિરાકુળ પુરુષ છે તેના વડે નિરાકુળ આનંદ વેદાય છે. એને એ વેદના છે. આહા...! જ્ઞાનીઓને જ્ઞાન વેદાવા યોગ્ય છે. છે? ‘તે આ એક જ વેદના (જ્ઞાનવેદન) જ્ઞાનીઓને છે. (આત્મા વેદનાર છે અને જ્ઞાન વેદાવાયોગ્ય છે).’ [જ્ઞાનિનઃ અન્યા આગત-વેદના એવ હિ ન એવ ભવેત્] ‘જ્ઞાનીને બીજી કોઈ આવેલી (-પુદ્ગલથી થયેલી) વેદના...’ ખાર છાંટે અને પછી અગ્નિ નાખે, (એની) વેદના ધર્મીને નથી. આહા...! કેમકે તેના તરફનું તેનું લક્ષ જ છૂટી ગયું છે. આહાહા...! અને જ્યાં લક્ષ ગયું છે એ તો નિરાકુળ આનંદનો નાથ છે. આહાહા...! ઝીણી વાત, બાપુ! ભગવંત તારું સ્વરૂપ કોઈ જુદી જાત છે, ભાઈ! આહા...! લાગે નિશ્ચય, પરમ સત્ય આકરું લાગે પણ વસ્તુ તો આવી છે. આહાહા...!

ધર્મીને બીજી કોઈ આવેલી વેદના હોતી નથી. આહાહા...! નિર્ધનતા આવી પડી, ક્ષયનો રોગ આદિ આવી પડ્યો, આહા...! એ વેદના ધર્મીને નથી. એનો તે જ્ઞાતા છે અને જ્ઞાન ને આનંદનું વેદન કરનાર છે. આરે...! આવી વાતું છે. આ દસ ધર્મ પૂરા થાય છે. કહે છે કે, એ દસ ધર્મના આનંદનું વેદન, આહાહા...! (એમાં) કોને હરખ ન આવે? એમ કહે છે. જે દસ ધર્મ, ત્રિલોકના મોટા ત્રણલોકના અધિપતિઓ પણ જેની-દસ ધર્મની સ્તુતિ કરે છે, આહાહા...! એ ધર્મ કોને હરખ ન આપે? એ ધર્મમાં કોને હરખ ન આવે? કહે છે. આહાહા...! આવી વાતું હવે. આ તો ક્રિયા કરો ને વ્રત કરો ને અપવાસ કરો. એ તો આકુળતા છે. આહા...! એ આકુળતા રહિત નિરાકુળ પુરુષો વડે નિરાકુળતા વેદાય છે. આહાહા...! આવી વાતું અગમગમની વાતું, સાધારણ માણસને તો બિચારા બહારની વિકલ્પ જાળમાં ગુંચાઈ ગયા. આ કર્યું ને આને અનુકૂળ કર્યું ને આને માખણ ચોપડ્યું ને આને

અનુકૂળ થઈએ તો અમે બહાર આવીએ, પ્રસિદ્ધિ પમાય (એવી) આકુળતાની જાળમાં ગુંચાઈ ગયા. પણ નિરાકુળ ભગવાનઆત્મા, તે વેદના એક જ છે. ધર્મીને બીજી વેદના હોતી નથી.

[તદ્-મીઃ કુતઃ] ‘તેથી તેને વેદનાનો ભય ક્યાંથી હોય ?’ કેમ? ‘સઃ’ તે ધર્મી-જ્ઞાની આત્મા ‘સ્વયં સતતં નિશ્શબ્દકઃ સહજં જ્ઞાનં સદા વિન્દતિ’ ‘તે તો પોતે નિરંતર નિઃશંક વર્તતો થકો સહજ જ્ઞાનને સદા અનુભવે છે.’ આહાહા...! જ્ઞાનનું શુદ્ધ પરિણમન થવું એ જ્ઞાનના વેદનમાં આવે છે. આહા...! રાગનું, પુણ્યનું, દયા, દાનનું પરિણમન થવું એ બધું દુઃખનું વેદન છે. આવી વાતું લોકોને આકરી પડે. શું થાય? એણે કરવું પડશે, ભાઈ! જન્મ-મરણના દુઃખ.. આહાહા...! ચારે કોર ભમે છે ચક્કર આખું. ઓલું કુંભારનો ચાકડો ફરે એમ ચાર ગતિમાં ફરે છે. આ એક માણસ થાય ને વળી પાછો ઢોર થાય ને વળી નરકમાં જાય. આહાહા...! ધર્મી તો આત્મા આનંદ ને જ્ઞાનસ્વરૂપી તે હું એમ અનુભવ થયો છે. તેથી ‘તે તો પોતે નિરંતર નિઃશંક વર્તતો થકો સહજ જ્ઞાનને અનુભવે છે.’ જ્ઞાન એટલે આત્મા. આહા...!

ભાવાર્થ :- ‘સુખદુઃખને ભોગવવું તે વેદના છે. જ્ઞાનીને પોતાના એક જ્ઞાનમાત્ર સ્વરૂપનો જ ભોગવટો છે.’ ભારે આકરું કામ. ધર્મી એને કહીએ કે જેને આત્મા આનંદ સ્વરૂપની દૃષ્ટિ અને અનુભવ થયો. તેને તો એક આનંદનું જ વેદન હોય છે, જ્ઞાનનું જ વેદન (હોય છે). આહાહા...! એક પોતાના જ્ઞાનમાત્ર સ્વરૂપનો-આત્માનો જ અનુભવ (છે). ‘તે પુદ્ગલથી થયેલી વેદનાને વેદના જ જાણતો નથી.’ આહાહા...! શરીરમાં રોગ, દરિદ્રતા (હોય), ક્ષય રોગ, સોળ રોગ પ્રગટ થાય, એને જ્ઞાની રોગ જાણતો નથી. એ તો જ્ઞાનીના જ્ઞાનમાં જ્ઞેય તરીકે (જણાય છે). આહા...! આવો માર્ગ. લોકોને તો શું કરે? અત્યારે માણસને સાંભળવા મળે નહિ. બહારનું આ કરો, આ કરો, આ કરો. કરો ને મરો. આહા...! ભાઈએ નથી કહ્યું? ‘સોગાની’. કરવું ઇ મરવું (છે). રાગને કરવો, આ રાગ કરો, આવો કરો, આ કરો, રાગને કરો એ તો મરવું છે. ઝીણી વાત, ભાઈ! આહાહા...!

એને ઉગારવાનો પ્રભુનો રસ્તો નિરાકુળ આનંદમાં જાવું, જ્યાં નિરાકુળ ભગવાન બિરાજે છે. આહાહા...! તેના સમીપમાં જાવું અને જતાં જે પર્યાયમાં આનંદ આવે, એ એક જ વેદના જ્ઞાનીને છે. બીજી લાખ, કરોડ વેદના, પ્રતિકૂળતા, નિર્ધન હોય, ખાવા મળે નહિ એવી નિર્ધનતા આવી જાય તોય સમક્ષિતી (છે). એની વેદના એને નથી. આહા...! અને ધર્મીને અબજોના મોટા રાજ મળે એની વેદના જ્ઞાનીને નથી. એ એના તરફના વેદનને તો દુઃખ જાણીને, ઝેર જાણીને છોડી દે છે. છોડતો જાય છે. અંદર આત્માને આદરતો જાય છે. આહાહા...! ‘માટે જ્ઞાનીને વેદનાભય નથી. તે તો સદા નિર્ભય વર્તતો થકો...’ આહાહા...! આખા સિદ્ધાંતનો સાર છે આ. ‘જ્ઞાનને અનુભવે છે.’

શ્લોક-૧૫૭

(શાર્દૂલવિક્રીડિત)

યત્સન્નાશમુપૈતિ તન્ન નિયતં વ્યક્તેતિ વસ્તુસ્થિતિ-
જ્ઞાનં સત્સ્વયમેવ તત્કિલ તતસ્ત્રાતં કિમસ્યાપરૈઃ ।
અસ્યાત્રાણમતો ન કિઞ્ચન ભવેત્તદ્ભીઃ કુતો જ્ઞાનિનો
નિશ્શંક સતતં સ્વયં સ સહજં જ્ઞાનં સદા વિન્દતિ ॥૧૫૭॥

હવે અરક્ષાભયનું કાવ્ય કહે છે :-

શ્લોકાર્થ :- [યત્ સત્ તત્ નાશં ન ઉપૈતિ ઇતિ વસ્તુસ્થિતિઃ નિયતં વ્યક્તા] જે સત્ છે તે નાશ પામતું નથી એવી વસ્તુસ્થિતિ નિયતપણે પ્રગટ છે. [તત્ જ્ઞાનં કિલ સ્વયમેવ સત્] આ જ્ઞાન પણ સ્વયમેવ સત્ (અર્થાત્ સત્સ્વરૂપ વસ્તુ) છે (માટે નાશ પામતું નથી), [તતઃ અપરૈઃ અસ્ય ત્રાતં કિં] તેથી વળી પર વડે તેનું રક્ષણ શું ? [અતઃ અસ્ય કિઞ્ચન અત્રાણં ન ભવેત્] આ રીતે (જ્ઞાન પોતાથી જ રક્ષિત હોવાથી) તેનું જરા પણ અરક્ષણ થઈ શકતું નથી [જ્ઞાનિનઃ તદ્-ભી કુતઃ] માટે (આવું જાણતા) જ્ઞાનીને અરક્ષાનો ભય ક્યાંથી હોય ? [સઃ સ્વયં સતતં નિશ્શંકઃ સહજં જ્ઞાનં સદા વિન્દતિ] તે તો પોતે નિરંતર નિઃશંક વર્તતો થકો સહજ જ્ઞાનને સદા અનુભવે છે.

ભાવાર્થ :- સત્તાસ્વરૂપ વસ્તુનો કદી નાશ થતો નથી. જ્ઞાન પણ પોતે સત્તાસ્વરૂપ વસ્તુ છે; તેથી તે એવું નથી કે જેની બીજાઓ વડે રક્ષા કરવામાં આવે તો રહે, નહિ તો નષ્ટ થઈ જાય. જ્ઞાની આમ જાણતો હોવાથી તેને અરક્ષાનો ભય નથી; તે તો નિઃશંક વર્તતો થકો પોતે પોતાના સ્વાભાવિક જ્ઞાનને સદા અનુભવે છે. ૧૫૭.

શ્લોક-૧૫૭ ઉપર પ્રવચન

૧૫૭ આવ્યો ને? અરક્ષાભય. મારું કોઈ રક્ષણ હોય તો હું રહી શકું, એમ માનનારા (અજ્ઞાની છે). ગઢ, કિલ્લો હોય, પૈસો હોય, નોકર સારા હોય, મને રક્ષે તો હું રહી શકું, એવી પીડા, એવા ભાવ જ્ઞાનીને હોતા નથી. ત્રિકાળ રક્ષાસ્વરૂપ જ ભગવાન છે. એને હું રાખું તો રક્ષા થાય એવી એ ચીજ નથી. આહા..!

(શાર્દૂલવિક્રીડિત)

યત્સન્નાશમુપૈતિ તન્ન નિયતં વ્યક્તેતિ વસ્તુસ્થિતિ-
 જ્ઞાનં સત્સ્વયમેવ તત્કિલ તતસ્ત્રાતં કિમસ્યાપરૈઃ ।
 અસ્યાત્રાણમતો ન કિઞ્ચન ભવેત્તદ્વીઃ કુતો જ્ઞાનિનો
 નિશ્શઙ્ક સતતં સ્વયં સ સહજં જ્ઞાનં સદા વિન્દતિ ॥૧૫૭॥

આહાહા...! ‘યત્ સત્’ ‘યત્’ જે સત્ છે તે ‘તત્ નાશં ન ઉપૈતિ’ ભગવાનઆત્મા ત્રિકાળી સત્ છે. આહાહા...! છે, સત્ છે તે નાશ થતું નથી. છે તેનો નાશ નથી. સત્ છે પ્રભુ. આહાહા...! અનંત ગુણથી બિરાજમાન પ્રભુ ‘જે સત્ છે તે નાશ પામતું નથી એવી વસ્તુસ્થિતિ નિયતપણે...’ નિશ્ચયપણે ‘પ્રગટ છે.’ આહાહા...! બહારથી રક્ષા કરું તો મારો આત્મા રહે, સાધનો એવા બધા રાખું, આહાહા...! એમ ધર્મીને હોતું નથી. મારો ભગવાન તો સત્તાથી આરક્ષિત જ છે. પરથી રક્ષા કરે એવો છે જ નહિ. પરના મહેલ, મકાન, નોકર-ચાકર, પોલીસ, બંદુક એવા સાધનો હોય તો મારી રક્ષા થાય (એમ માનનાર) મૂઢ છે. આહા...! ભારે આકરું, દુનિયાથી (જુદી જાત છે).

‘એવી વસ્તુસ્થિતિ નિયતપણે...’ નિશ્ચયપણે ‘પ્રગટ છે.’ સત્ પ્રભુ શાશ્વત નિત્યાનંદ પ્રભુ સદા પ્રગટ છે. વસ્તુ છે ઇ વસ્તુ પ્રગટ જ છે. અનાદિ છે, અનંતકાળથી છે, એમ ને એમ છે. આહા...! [તત્ જ્ઞાનં કિલ સ્વયમેવ સત્] ‘આ જ્ઞાન પણ સ્વયમેવ સત્ (અર્થાત્ સત્સ્વરૂપ વસ્તુ) છે...’ જેમ કોઈપણ સત્ હોય એનો નાશ ન થાય એમ આત્મા પણ સત્ છે, કહે છે. આહાહા...! ભારે કામ, ભાઈ! વીતરાગ માર્ગ બહુ અલૌકિક છે, બાપુ! વીતરાગભાવથી તે વીતરાગપણું પ્રગટ થાય છે. આહાહા...! રાગની ક્રિયાથી તે વીતરાગપણું પ્રગટ થતું નથી, એમ કહે છે. આહાહા...! જ્ઞાન પણ સ્વયમેવ સત્સ્વરૂપ વસ્તુ છે. ચીજ નાશ પામતી નથી.

[તતઃ અપરૈઃ અસ્ય ત્રાતં કિં] ‘તેથી વળી પર વડે તેનું રક્ષણ શું ?’ ‘ત્રાતં’ એટલે રક્ષણ. પોતે સત્ અવિનાશી ભગવાન છે તેને પર વડે રક્ષા ઇ શું? આહાહા...! આવી વાતું. આઠ વર્ષની બાળિકા પણ સમ્યક્ પામે તો આ હોય છે, એમ કહે છે. સત્ ભગવાન વસ્તુ છે. આહાહા...! મારો આનંદ તો મારામાં છે. એ આનંદ સત્ છે ઇ કે દિ’ નાશ થાય? આહાહા...! ‘અપરૈઃ અસ્ય ત્રાતં કિં’ ‘પર વડે તેનું રક્ષણ શું?’ આહાહા...! હું આત્મા દુર્ગ કિલ્લો છું. એને રક્ષણ શું? એમાં કોઈને પ્રવેશ નથી. આહાહા...! જેમાં વિકલ્પનો પ્રવેશ નથી એવો ભગવાન દુર્ગ કિલ્લો, એની હું રક્ષા કરું તો રહે એવું નથી. આરે...! આવી વાતું. પજોસણમાં તો અપવાસ કરવા ને આ કરવા ને તે કરવા એવું હોય તો સમજાય તો ખરું. એ તો વિકલ્પ છે, બાપા! રાગ છે. એ અપવાસ-અપવાસ તપસ્યા નથી. તપસ્યા તો ચૈતન્યમૂર્તિને તપાવવો, અંદર પ્રગટ કરવો. જેમ સોનાને ગેરુ લાગવાથી સોનું ઓપે છે, એમ ભગવાન

આનંદના નાથમાં એકાગ્ર થઈને આનંદની શોભા અંદર પ્રગટ થાય તેને અપવાસ ને તપ કહે છે. બાકી તો લાંઘણું છે. આહાહા..!

‘અપરૈઃ અસ્ય ત્રાતં કિં’ ભગવાનના રક્ષણ માટે બીજાના શરણની શું જરૂર? આહાહા..! ‘આ રીતે (જ્ઞાન પોતાથી જ રક્ષિત હોવાથી)...’ જ્ઞાન એટલે આત્મા. ‘આ રીતે (જ્ઞાન પોતાથી જ રક્ષિત હોવાથી) તેનું જરા પણ અરક્ષણ થઈ શકતું નથી...’ આહાહા..! કિંચિત્ પણ તેની રક્ષા કરવી એવું છે નહિ. એ તો ત્રિકાળ રક્ષિત છે. જેની દૃષ્ટિમાં નિત્યાનંદ પ્રભુ આવ્યો એને હવે રક્ષા કોની કરું? કોની રક્ષાથી હું રહું? એ છે નહિ. આહાહા..! ‘જરા પણ અરક્ષણ થઈ શકતું નથી...’ [જ્ઞાનિનઃ તદ્-મી કુત્ઃ] ‘માટે (આવું જાણતા) જ્ઞાનીને...’ જ્ઞાની એટલે ધર્મી, સમ્યગ્દૃષ્ટિ ચોથે ગુણસ્થાનથી. એ આવી ગયું છે, નહિ? જ્ઞાની કોને કહેવા? અવિરતીથી બધાને જ્ઞાની કહેવા. ઓલા વળી એમ કહે કે, જ્ઞાની ન કહેવાય. નિર્વિકલ્પ ધ્યાન થાય એને જ્ઞાની કહેવાય. એટલે આ બહારની ક્રિયા કરે અને નિર્વિકલ્પ થાય. ધૂળેય નથી. આહાહા..! શું થાય? જ્ઞાની એટલે ધર્મીને આવું જાણતા એટલે અરક્ષણ થઈ શકતું નથી એવો હું છું. જરા પણ અરક્ષણ નથી. રક્ષણ હોય તો હું રહું એમ નથી. એનું અરક્ષણ થઈ શકતું નથી. આહા..!

‘તે તો પોતે નિરંતર નિઃશંક વર્તતો થકો...’ જે વસ્તુ અખંડ આનંદસ્વરૂપ ધ્રુવ (છે) એને જેણે પકડી છે અને અનુભવી છે (તે) ‘પોતે નિરંતર નિઃશંક વર્તતો થકો...’ પોતાપણમાં નિરંતર નિઃશંક વર્તતો થકો. સહજ આત્માને સદા વેદે છે. આહા..! સદા આત્માને અનુભવે છે, સદા અનુભવે છે. ગમે તેવા પ્રસંગમાં હોય તો એને તો આત્માનું જ વેદન મુખ્ય છે. રાગાદિ હો તેનું વેદન નથી પરમાત્માને. દૃષ્ટિની પ્રધાનતાથી કથન છે ને. વેદન છે પણ એ ભિન્ન છે. આનંદનું વેદન છે એ આત્માનું છે. જ્ઞાનીને રાગ આવે, એનું વેદન છે પણ ઈ વેદન દુઃખરૂપ છે. જેટલો આત્માની સન્મુખ થઈને આનંદ પ્રગટ્યો એ સુખરૂપ છે અને જેટલો પરના લક્ષથી રાગ થાય તે દુઃખ છે. બેયનું વેદન છે. પણ અહીં તો એ વેદનને ગૌણ કરીને એ આત્માના આનંદ સ્વરૂપનું જ વેદન છે. આહાહા..! બહુ કામ આકરું.

તે તો ‘નિરંતર નિઃશંક વર્તતો થકો...’ નિર્ભય વર્તતો થકો, સ્વાભાવિક આત્માને સદા અનુભવે છે. આહાહા..! ‘સદા’ શબ્દ પડ્યો છે ને. દરેકમાં સદા છે, દરેકમાં. ‘સ્વયં સતતં નિશ્ચંકઃ સહજં જ્ઞાનં સદા વિન્દતિ’ આહાહા..! કેમકે આત્મા જે સમ્યક્ દર્શન પામ્યો ત્યારે તેની પર્યાયમાં આનંદનું વેદન (આવ્યું). ‘સદા વિન્દતિ’ એને જ એ વેદે ને અનુભવે છે, એમ કહે છે. જેને ધ્રુવ ઉપર દૃષ્ટિ જાય એને પર્યાયમાં આનંદનું વેદન આવે. ત્યારે એની દૃષ્ટિ ધ્રુવ ઉપર છે એમ નિર્ણય થાય. આહાહા..! વસ્તુ છે, ભગવાન પૂર્ણાનંદનો નાથ, એના ઉપર દૃષ્ટિ ગઈ, પર્યાયે તેને સ્વીકાર્યો કે હું તો અખંડ આનંદસ્વરૂપ છું. એમ સ્વીકાર્યો એની પર્યાયમાં આનંદ આવે, એનો નમૂનો આવે. એ આનંદ આવે એ એનું ફળ છે. આનંદ

ન આવે અને દષ્ટિ ધ્રુવની થઈ છે, એ વાત ખોટી છે. આહાહા...! આવી વાતું હવે. અલકમલકની નહિ પણ અગમગમ્યની. આહા...! એવો માર્ગ (છે), બાપુ!

‘સદા અનુભવે છે.’ સદા. આહાહા...! એટલે કે આનંદ, જ્ઞાન સ્વરૂપ છે એવો જે અનુભવ થયો એ ભલે ઉપયોગ રાગમાં જાય છતાં એનું વેદન જ્ઞાન છે ત્યાં તો અર્કપપણે પડ્યો છે. જ્ઞાનના આનંદથી ખસતો નથી. આહાહા...! આવી વાતું હવે ધર્મને નામે. ઓલી સહેલીસટ (હતી). સ્થાનકવાસીમાં કહે, સામાયિક કરો, પોષા કરો, પડિકમણા કરો, ચોવિહાર કરો, ફલાણું ત્યાગ્યું, આ ત્યાગ્યું, આ ત્યાગો. દેરાવાસીમાં ભક્તિ કરો, પૂજા કરો, જાત્રા કરો. દ્વિગંબરમાં લૂગડા છોડો. આહાહા...! પણ મૂળ વાતની ખબરું વિના તારા (ત્યાગ શેના?) આહા...!

અહીં તો એ કહ્યું. ભાવાર્થ :- ‘સત્તાસ્વરૂપ વસ્તુનો કદી નાશ થતો નથી.’ છે તેનો કદી નાશ ન થાય, છે તે ન થાય એવું કદી બનતું નથી. ભગવાનઆત્મા છે. છે તે કદી નથી એમ ન થાય. છે ઇ નથી થાય? આહા...! વસ્તુ ભગવાનઆત્મા સત્તા સત્ છે. ‘જ્ઞાન પણ સત્તાસ્વરૂપ વસ્તુ છે;...’ પહેલું સિદ્ધાંતનું સ્થાપન કર્યું કે સત્તાસ્વરૂપ વસ્તુનો કદી નાશ ન થાય. છે તેનો અભાવ કદી ન થાય. એ તો સિદ્ધાંત કહ્યો. એમ આત્મા પણ પોતે સત્તાસ્વરૂપ વસ્તુ છે. આહાહા...! અરેરે...! આ શરીર ને વાણી ને મન ને આ બધા જડ માટી, બહારના બધા ભપકા, અગ્નિ છે બધી. એને લક્ષે તો ઝાળ સળગે છે. એને લક્ષે તો ઝાળ-રાગ (સળગે). ભગવાનને લક્ષે તો અરાગી આનંદ થાય છે. આહાહા...! છે?

આત્મા, જ્ઞાન એટલે આત્મા. ‘જ્ઞાન પણ પોતે સત્તાસ્વરૂપ વસ્તુ છે; તેથી તે એવું નથી કે જેની બીજાઓ વડે રક્ષા કરવામાં આવે તો રહે,...’ બીજાઓ વડે રક્ષા કરવામાં આવે તો રહે ‘નહિ તો નષ્ટ થઈ જાય.’ એવી સત્તા-વસ્તુ નથી. પણ ક્યાં એની દષ્ટિ જ જ્યાં પર્યાય અને રાગ ઉપર અનાદિની છે. સાધુ થયો અનંત વાર, દ્વિગંબર મુનિ, હોં! તોપણ દષ્ટિ દયા, દાન ને વ્રત ને ભક્તિ ને એ વિકલ્પ ને પર્યાય ઉપર દષ્ટિ (છે). મિથ્યાદષ્ટિ (છે). આહાહા...! મહાસત્તા પ્રભુ છે એટલે કે મહા અનંત ગુણપણે હોવાપણે ચીજ છે. આહાહા...! પરથી નહિ હોવાપણે, સ્વથી હોવાપણે છે. એવી ચીજ ઉપર દષ્ટિ કરી નહિ. આહા...!

‘જ્ઞાની આમ જાણતો હોવાથી...’ શું કીધું ઇ? કે, કોઈ રક્ષા કરનાર હોય તો હું રહું એવી ચીજ હું નથી. હું તો સત્તા ત્રિકાળી વસ્તુ છે. આહાહા...! રક્ષિત જ છે, એની રક્ષા કરે તો રક્ષિત છે, એમ છે નહિ. આહાહા...! ‘જ્ઞાની એમ જાણતો હોવાથી તેને અરક્ષાનો ભય નથી; તે તો નિઃશંક વર્તતો થકો પોતે પોતાના સ્વાભાવિક જ્ઞાનને...’ એટલે આત્માને. જ્ઞાનને એટલે કે રાગ ને પુણ્યને નહિ, પણ ‘જ્ઞાનને સદા અનુભવે છે.’ આહાહા...! રાગથી ભેદજ્ઞાન થયું છે એ હવે ભેદજ્ઞાન છે ઇ અભેદ થતું નથી. સદા ભેદજ્ઞાનપણે વર્તે છે. આહા...! આવી વાતું હવે, ભાઈ! કઠણ પડે માણસને. ‘અરક્ષાનો ભય નથી; તે તો નિઃશંક વર્તતો થકો પોતે પોતાના સ્વાભાવિક જ્ઞાનને સદા અનુભવે છે.’ હવે અગુપ્તિ.

શ્લોક-૧૫૮

(શાર્દૂલવિક્રીડિત)

સ્વં રૂપં કિલ વસ્તુનોઽસ્તિ પરમા ગુપ્તિઃ સ્વરૂપે ન ય-
 ષ્છક્તઃ કોઽપિ પરઃ પ્રવેષ્ટુમકૃતં જ્ઞાનં સ્વરૂપં ચ નુઃ ।
 અસ્યાગુપ્તિપરતો ન કાચન ભવેત્તદ્ભીઃ કુતો જ્ઞાનિનો
 નિશ્શંક સતતં સ્વયં સ સહજં જ્ઞાનં સદા વિન્દતિ ॥૧૫૮॥

હવે અગુપ્તિભયનું કાવ્ય કહે છે :-

શ્લોકાર્થ :- [કિલ સ્વં રૂપં વસ્તુનઃ પરમા ગુપ્તિઃ અસ્તિ] ખરેખર વસ્તુનું સ્વ-
 રૂપ જ (અર્થાત્ નિજ સ્વરૂપ જ) વસ્તુની પરમ 'ગુપ્તિ' છે [યત્ સ્વરૂપે કઃ અપિ પરઃ
 પ્રવેષ્ટુમ્ ન શક્તઃ] કારણ કે સ્વરૂપમાં કોઈ બીજું પ્રવેશ કરી શકતું નથી; [ચ] અને
 [અકૃતં જ્ઞાનં નુઃ સ્વરૂપં] અકૃત જ્ઞાન (-જે કોઈથી કરવામાં આવ્યું નથી એવું સ્વાભાવિક
 જ્ઞાન-) પુરુષનું અર્થાત્ આત્માનું સ્વરૂપ છે; (તેથી જ્ઞાન આત્માની પરમ ગુપ્તિ છે.) [અતઃ
 અસ્ય ન કાચન અગુપ્તિઃ ભવેત્] માટે આત્માનું જરા પણ અગુપ્તપણું નહિ હોવાથી [જ્ઞાનિન્
 તદ્-ભીઃ કુતઃ] જ્ઞાનીને અગુપ્તિનો ભય ક્યાંથી હોય ? [સઃ સ્વયં સતતં નિશ્શંકઃ
 સહજં જ્ઞાનં સદા વિન્દતિ] તે તો પોતે નિરંતર નિઃશંક વર્તતો થકો સહજ જ્ઞાનને સદા
 અનુભવે છે.

ભાવાર્થ :- 'ગુપ્તિ' એટલે જેમાં કોઈ ચોર વગેરે પ્રવેશ ન કરી શકે એવો કિલ્લો,
 ભોંયરું વગેરે; તેમાં પ્રાણી નિર્ભયપણે વસી શકે છે. એવો ગુપ્ત પ્રદેશ ન હોય પણ ખુલ્લો
 પ્રદેશ હોય તો તેમાં રહેનાર પ્રાણીને અગુપ્તપણાને લીધે ભય રહે છે. જ્ઞાની જાણે છે કે-
 વસ્તુના નિજ સ્વરૂપમાં કોઈ બીજું પ્રવેશ કરી શકતું નથી માટે વસ્તુનું સ્વરૂપ જ વસ્તુની
 પરમ ગુપ્તિ અર્થાત્ અભેદ કિલ્લો છે. પુરુષનું અર્થાત્ આત્માનું સ્વરૂપ જ્ઞાન છે; તે
 જ્ઞાનસ્વરૂપમાં રહેલો આત્મા ગુપ્ત છે કારણ કે જ્ઞાનસ્વરૂપમાં બીજું કોઈ પ્રવેશી શકતું નથી.
 આવું જાણતા જ્ઞાનીને અગુપ્તપણાનો ભય ક્યાંથી હોય ? તે તો નિઃશંક વર્તતો થકો પોતાના
 સ્વાભાવિક જ્ઞાનસ્વરૂપને નિરંતર અનુભવે છે. ૧૫૮.

શ્લોક-૧૫૮ ઉપર પ્રવચન

(શાર્દૂલવિક્રીડિત)

स्वं रूपं किल वस्तुनोऽस्ति परमा गुप्तिः स्वरूपे न य-
 च्छक्तः कोऽपि परः प्रवेष्टुमकृतं ज्ञानं स्वरूपं च नुः।
 अस्यागुप्तिपरतो न काचन भवेत्तद्भ्रीः कुतो ज्ञानिनो
 निश्शङ्क सततं स्वयं स सहजं ज्ञानं सदा विन्दति॥१५८॥

શું કહે છે? આહાહા...! [કિલ સ્વં રૂપં વસ્તુનઃ પરમા ગુપ્તિઃ અસ્તિ] ‘ખરેખર...’ વસ્તુ ભગવાનઆત્મા, તે ‘સ્વ-રૂપ જ (અર્થાત્ નિજ રૂપ જ) વસ્તુની પરમ ગુપ્તિ છે...’ એને કોઈ છીનવી લેશે, કોઈ ચોરી લેશે એવી એ ચીજ નથી. આહાહા...! અરે...! મારી વસ્તુ કોઈ ચોરી લેશે. પણ તું ગુપ્ત જ છો. ગુપ્ત છો એ કિલ્લો ગુપ્તમાં કોઈનો પ્રવેશ નથી. આહાહા...! એ મને કોઈ હરી જશે, છીનવી લેશે, મને ચોરી લેશે. પણ તને કોણ (ચોરી જાય?) બહારની વસ્તુ છે એ તો એની નથી ને એમાં ઇ પોતે નથી એટલે પ્રશ્ન એમાં કંઈ છે નહિ. આહાહા...! ખરેખર વસ્તુનું સ્વરૂપ ‘વસ્તુની પરમ ગુપ્તિ છે...’ એટલે કે અંતરથી ગુપ્ત કરું (એમ નથી). એને કોઈ છીનવી લ્યે માટે હું મારી ગુપ્તિ કરું, ગુપ્ત થઈ જાઉં, એમ નથી. એ તો ગુપ્ત જ છે. આહાહા...! અરે.. અરે...! આવી વાતું.

આ તો હાડકા, ચામડા છે આ તો. એ કંઈ આત્મા નથી. અંદર કર્મ છે ઇ કંઈ આત્મા નથી. તેમ દયા, દાનના વિકલ્પ ઉઠે ઇ કંઈ આત્મા નથી, એ તો રાગ-અનાત્મા છે. આહાહા...! અંદર જે આત્મા છે એ તો ત્રિકાળી ગુપ્તસ્વરૂપ છે. ગુપ્ત કિલ્લો છે, દુર્ગ કિલ્લો (છે). આહાહા...! મકાનમાં લોઢાના પતરા કઠણ નાખ્યા હોય એ કિલ્લામાં કોઈ પ્રવેશ કરી શકે નહિ. પવન પ્રવેશ ન કરે તો વળી ચોર ક્યાંથી પ્રવેશ કરે? લોઢાના હોય છે ને મોટા પતરાં... પતરાં. એમ આ ભગવાન તો દુર્ગ કિલ્લો છે. આહાહા...! જેમાં વિકલ્પનો પ્રવેશ નથી તો કોઈક એને છીનવી લ્યે કે કોઈ તેને હરી લ્યે કે કોઈ તેને તેમાંથી લઈ જાય (એમ નથી). આહાહા...! આવી વ્યાખ્યા હવે. પજોસણના દિવસમાં તો અપવાસ કરો, આ કરો, તે કરો, ચોવિહાર કરો. દસ અપવાસ કરે તો ઓહોહો...! (થઈ જાય). હવે ઇતો લાંઘણું છે, સાંભળને! આત્મા અંદર ગુપ્ત પડ્યો છે તેની તો તને ખબર નથી અને બહારમાં વિકલ્પની જાળમાં રોકાઈને (માને કે) મને ધર્મ થઈ ગયો. મિથ્યાત્વનું પોશણ છે. આહાહા...! આકરું કામ.

કહે છે કે, મુનિ ધર્મી એમ જાણે છે, મારી ચીજ છે એ ગુપ્ત જ છે. મને કોઈ છીનવી લ્યે, હરી લ્યે, ચોરી લ્યે એવી ચીજ જ નથી. આહાહા...! ઓહું આવે છે ને

‘પ્રવચનસાર’માં નહિ? એમ કે, આ ચોર છે એનાથી હવે હું ગુપ્ત થાઉં છું. ‘અમૃતચંદ્રાચાર્ય’ ‘પ્રવચનસાર’માં આવે છે. મેં મારો નાથ આત્મા જોયો, અનુભવ્યો છે તો આ બધા રાગાદિ ચોર છે એનાથી મારે હવે છૂટવું છે અને સ્થિર થાવું છે. ‘પ્રવચનસાર’માં છે. આહાહા..! રાગાદિ ચોર, કોઈ પર ચોર નહિ. આહાહાહા..! એનાથી બચીને (રહેવું છે). ‘પ્રવચનસાર’માં શરૂઆતમાં છે. આહાહાહા..! આચાર્યોએ તો ગજબ કામ કર્યા છે.

(અહીંયાં) કહે છે, જે મારું સ્વરૂપ છે એ પરમ ગુપ્તિ જ છે, ગુપ્ત જ છે. આહાહાહા..! કિલ્લો મોટો છે, વજનો કિલ્લો છે, જેમાં કોઈ પ્રવેશ કરી શકે નહિ, (એવો) ગુપ્ત છું. આહાહાહા..! બીજા મને જોઈ શકે એવો હું નથી. આહાહાહા..! હું મને જોઈ શકું એવી ગુપ્ત ચીજ છે. સમજાય છે? બીજો મને જોઈ શકે નહિ તો પછી લઈ શકે એ ક્યાં આવ્યું? આહાહાહા..! આવી વાતું છે. ‘સમયસાર’ની વાત પરમ સ્વભાવની દૃષ્ટિની વાત છે. આહાહા..! એને અનંતકાળમાં ચાર ગતિમાં રખડતા એક સમય પણ આત્મજ્ઞાન થયું નથી. આહાહાહા..! એ આત્મજ્ઞાન આ ચીજ છે. જે ગુપ્ત વસ્તુ છે તેને જેણે દૃષ્ટિમાં પ્રાપ્ત કરી છે.. આહાહાહા..! ગોપન જ છે. એને ગોપવું તો રહે એમ નહિ, એ ગોપન છે. આહાહાહા..!

ખરેખર ‘(નિજ રૂપ જ) વસ્તુની પરમ ગુપ્તિ છે...’ એમ કીધું ને? ‘કારણ કે સ્વરૂપમાં કોઈ બીજું પ્રવેશ કરી શકતું નથી;...’ મારા સ્વરૂપમાં દુર્ગ કિલ્લો વજ, વજનો ગઢ છે તેમાં પવન પેસી શકે નહિ તો વળી કોઈ માણસ આવી શકે એ તો છે નહિ. આહાહાહા..! ‘પવન’ શબ્દે જેમાં રાગનો વિકલ્પ પ્રવેશી શકે નહિ, તો બીજાઓ એને લઈ જાય એ વાત છે ક્યાં? આહાહાહા..!

મુનિઓને મેરુ પર્વત સાથે આમ પછાડે છે. દેવ વિરોધી હોય (એ એવું કરે). (મુનિ) પ્રમાદમાં હોય ત્યારે, અપ્રમત્ત દશા થાય તો લઈ શકે નહિ. છઠ્ઠે ગુણસ્થાને વિકલ્પમાં હોય (ત્યારે) ઉપાડે. મેરુ પર્વત સાથે, ધોતિયા ધોવે (તેમ મુનિને) પછાડે. પણ કહે છે કે, હું તો ગુપ્ત છું. હું (શરીર) ક્યાં છું? મારો પછાડ પણ નથી (અને) મને કોઈએ પકડ્યો પણ નથી. એ આનંદના સાગરમાં ગુપ્તમાં અંદર પડે છે અને ત્યાં પછાડે છે ત્યાં કેવળ પામીને મોક્ષમાં જાય છે. આહાહા..! ત્યાંથી અનંતા મોક્ષે ગયા છે. મેરુ પર્વતને કણે કણે, મેરુ આમ છે ને? તો ત્યાં કેટલેક ઠેકાણે બેસવાના ઠેકાણા નથી છતાં ત્યાં પછાડ મારે છે. ત્યાં આગળ અંદર ગુપ્તમાં રમી અને કેવળજ્ઞાન પામીને ચાલ્યા જાય છે. શરીર હેઠે પડ્યું રહે, આત્મા ઉપર ચાલ્યો જાય. આહાહાહા..! કહે છે કે, જેને કોઈએ ઉપાડ્યું પણ નથી અને જેને પછાડ કરી નથી. આહાહાહા..! સાંભળ્યું છે ઇ?

મેરુ પર્વત આમ ઊભો છે ને? જ્યાં વન છે ત્યાં તો બેસવાનું સ્થાન છે પણ આમ સોગઈના આકારે આમ સીધો છે ત્યાં બેસાય એવું નથી છતાં તે તે કણીએ કણીએ અનંત મોક્ષે ગયા છે. આહાહાહા..! કેમકે માથે અનંતા સિદ્ધ એકસાથે આમ પડ્યા છે. એક ઠેકાણે

અનંતા સિદ્ધ છે. એ ઠેકાણે અનંતા શી રીતે થયા? શરીરને પછાડ્યું છે ત્યાં પોતે ગુપ્ત છે એને તો કોઈ પછાડી શકતું નથી. આહાહા...! એ ગુપ્તમાં અંદરમાં રમણતા કરતો આત્મા, જેને રક્ષાનો કે કોઈ ચોરી લ્યે એનો ભય નથી એ નિર્ભયપણે અંદરમાં રહે છે. નિર્ભયપણે અંદર ગુપ્ત થતાં કેવળજ્ઞાન ઝળહળ જ્યોતિ પ્રગટ થાય છે. આહાહા...! ન્યાંથી દેહ હેઠે રહી જાય છે, આત્મા ઉપર ચાલ્યો જાય છે. મેરુ પર્વતના એક એક કણે. આહા...! સમજાય છે કાંઈ? કેમ?

‘એને...’ [અકૃતં જ્ઞાનં નુઃ સ્વરૂપં] ‘અકૃત જ્ઞાન (-જે કોઈથી કરવામાં આવ્યું નથી એવું...)’ એ તો સ્વાભાવિક વસ્તુ છે. ભગવાનઆત્મા કોઈએ કરેલો છે એમ નથી. એ તો અકૃત્રિમ અનાદિની ચીજ છે. આહાહા...! [અકૃતં જ્ઞાનં નુઃ સ્વરૂપં] જ્ઞાન એટલે આત્મા. ‘અકૃત જ્ઞાન (-જે કોઈથી કરવામાં આવ્યું નથી એવું સ્વાભાવિક જ્ઞાન-) પુરુષનું અર્થાત્ આત્માનું સ્વરૂપ છે;...’ આત્માનું જ્ઞાનસ્વરૂપ તે સ્વાભાવિક, અકૃત્રિમ છે, કોઈએ કરેલું નથી. અનાદિ સત્ છે. તેને કોઈ ચોરી જાય, હણી જાય, છીનવી લ્યે એવી કોઈ ચીજ નથી. આહાહા...! બહારની ચીજ લઈ જાય તો એ બહારની ચીજ તો એની નથી. સમજાણું કાંઈ? એમાં મારું કોઈ લઈ ગયું છે એમ છે નહિ. એ ચીજ કંઈ મારી નહોતી. મારી હોય તો લઈ જાય, પણ મારી હતી નહિ પછી લઈ કોણ જાય? જે મારી ચીજ છે એને તો કોઈ અડી શકતું નથી. આહાહા...! આવો માર્ગ છે.

ભાઈ! જન્મ-મરણ રહિત થવાના માર્ગ બહુ અલૌકિક છે. આહાહા...! ચોરાશીના અવતાર જુઓને, આ ‘મોરબી’માં જુઓને કેવું થયું? આહા...! કેટલા માણસો બિચારા મરી ગયા. ઇસ્પતાલમાં સાડા ત્રણસો ઉપર મડદાં નીકળ્યા. શ્રાવણ મહિનામાં ‘રામજી’ મંદિરમાં એંસી બાઈઓ પ્રાર્થના કરતી હતી. પાણી ગર્યું, બધા મડદાં, મરી ગયા. અર..ર..ર...! મરીને જાવું ક્યાં એણે? કારણ કે એ વખતે તો આ શરીર કેમ નભે, કેમ નભે? (એમ ચાલતું હોય). અર..ર..ર...! ઘણા તો બિચારા આર્ય માણસ હોય (તો) ઢોરમાં જાય. અરે..રે..રે...! આહાહા...! અહીંથી આવી સ્થિતિમાં દેહ છૂટે (પછી) પશુમાં જાય. ત્યાં હું કોણ છું એવું સાંભળવાનું મળે નહિ. આહાહા...!

અહીં કહે છે, હું તો અકૃત જ્ઞાન છું. કોઈથી કરવામાં આવ્યું નથી એવું આત્માનું સ્વરૂપ. છે ને? પુરુષ એટલે આત્મા, એમ. [અકૃતં જ્ઞાનં નુઃ સ્વરૂપં] ‘પુરુષનું અર્થાત્ આત્માનું સ્વરૂપ છે; (તેથી જ્ઞાન આત્માની પરમ ગુપ્તિ છે).’ જ્ઞાન-આત્મા તો અંદર ગુપ્ત જ છે. [અતઃ અસ્ય ન કાચન અગુપ્તિઃ ભવેત્] ‘માટે આત્માનું જરા પણ અગુપ્તપણું...’ નથી. આહા...! બહારમાં જરી પણ રહેતો નથી. અંદર ગુપ્ત છે. આહા...! રાગથી પણ ભિન્ન ભગવાન ગુપ્ત છે અંદર. આહાહા...! રાગ પણ જેને અડતો નથી તો બીજી કોઈ ચીજ છીનવી ને હરી લ્યે (એમ નથી). આહાહા...! રાગ આવે છે એ પણ અહીંયાં સ્વભાવને

અડતો નથી અને સ્વભાવ તે રાગને અડતો નથી. એવી રીતે હું રાગથી પરમ ગુપ્તસ્વરૂપ જ છું. આહાહા...! અગુપ્તિપણું નથી.

[જ્ઞાનિન્ તદ્-મીઃ કુતઃ] ‘જ્ઞાનીને અગુપ્તિનો ભય ક્યાંથી હોય ?’ આહાહા...! કોઈ છીનવી લેશે કે ચોરી લેશે એવો ભય એને હોતો નથી. આહાહા...! જુઓ! આ સમકિતના નિઃશંક એવા, નિર્ભય એવા સાતનું વર્ણન છે. સાત ભય છે ને? સાત ભયનું વર્ણન છે. ભય જ્ઞાનીને નથી. નિઃશંક છે કહો કે નિર્ભય છે કહો. આહાહા...! ‘સઃ’ તે આત્મા ‘સ્વયં’ પોતે ‘સતત’ નિરંતર. જોયું? બે વાર (આવ્યું). ‘સતત’ ને ‘સદા’. આહાહા...! ધર્મી તો આત્માની દૃષ્ટિ ધ્રુવની થઈ છે તે ધ્રુવમાં ગુપ્તપણે જ પડ્યો છે. આહા...! એ નિરંતર નિઃશંક વર્તતો. આ સમ્યગ્દૃષ્ટિની વાત છે. સમ્યગ્દૃષ્ટિને સાત ભય હોતા નથી. એમાં આ અગુપ્તિભય એટલે કોઈ ચોરી લેશે એવો ભય હોતો નથી. આહાહા...! ‘નિરંતર નિઃશંક વર્તતો થકો સ્વાભાવિક જ્ઞાન..’ એટલે આત્માને સદા, સ્વાભાવિક આત્માને ‘સદા અનુભવે છે.’ આહાહા...! જુઓ! અર્થ કયો ને?

ભાવાર્થ :- ‘ગુપ્તિ’ એટલે જેમાં કોઈ ચોર વગેરે પ્રવેશ ન કરી શકે એવો કિલ્લો, ભોંયરું...’ આહાહા...! એવો કિલ્લો હું છું, કહે છે. દુર્ગ કિલ્લો છું. આહાહા...! ‘તેમાં પ્રાણી નિર્ભયપણે વસી શકે છે. એવો ગુપ્ત પ્રદેશ ન હોય પણ ખુલ્લો પ્રદેશ હોય તો તેમાં રહેનાર પ્રાણીને અગુપ્તપણાને લીધે ભય રહે છે.’ બહાર હોય તો કોઈ ચોર આવશે, આ આવશે (એમ થાય) પણ ભોંયરામાં અંદરમાં એકલો હોય એને ચોર આવશે ને લઈ જશે એવું છે નહિ. આહાહા...! ‘વસ્તુના નિજ સ્વરૂપમાં કોઈ બીજું પ્રવેશ કરી શકતું નથી માટે વસ્તુનું સ્વરૂપ જ વસ્તુની પરમ ગુપ્તિ...’ વસ્તુનું સ્વરૂપ વસ્તુની પરમ ગુપ્તિ (છે). આહાહા...! અભેદ કિલ્લો છે, જોયું? આવ્યું ને! અભેદ કિલ્લો છે. ભગવાન અભેદ કિલ્લો છે, ધ્રુવ છે. આહાહા...! ‘પુરુષનું અર્થાત્ આત્માનું સ્વરૂપ જ્ઞાન છે; તે જ્ઞાનસ્વરૂપમાં રહેલો આત્મા ગુપ્ત છે કારણ કે જ્ઞાનસ્વરૂપમાં બીજું કોઈ પ્રવેશી શકતું નથી. આવું જાણતા જ્ઞાનીને અગુપ્તપણાનો ભય ક્યાંથી હોય ? તે તો નિઃશંક વર્તતો થકો પોતાના સ્વાભાવિક જ્ઞાનસ્વરૂપને નિરંતર અનુભવે છે.’ (વિશેષ કહેશે)..

(શ્રીતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)

નામધારી-જૈનને પણ રાત્રિના ખોરાક ન ખવાય. રાત્રિના ઝીણી જીવાંતો ખોરાકમાં આવી જાય છે તેથી ખોરાકમાં માંસનો દોષ ગણાય છે, માટે નામધારી-જૈનને પણ રાત્રે ખોરાક ન ખવાય. અથાણામાં પણ ત્રસ જીવ થઈ જાય છે, એ પણ જૈનને ન હોય. જેમાં ત્રસ જીવો ઉત્પન્ન થઈ જાય એવો ખોરાક જ જૈનને હોય નહિ.

આત્મધર્મ અંક-૫, જાન્યુઆરી-૨૦૦૮